

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 14/2004 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (tutkijadirektiivi)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 7 päivänä toukokuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (tutkijadirektiivi) (U 28/2004 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Amanita Marvin, sisäasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Mirja Arajärvi, opetusministeriö
- ylitarkastaja Olli Sorainen, työministeriö
- ylitarkastaja Hanna Partanen, Ulkomaalaisvirasto
- rehtori Ilkka Niiniluoto, Helsingin yliopisto.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Valtioneuvoston kirjelmä koskee komission 16 päivänä maaliskuuta 2004 tekemää aloitetta ehdotukseksi neuvoston direktiivin antamiseksi tutkijoiden maahanpääsyn edellytyksistä sekä kahdeksi suositukseksi.

Direktiiviehdotuksen tavoitteena on kehittää erityinen maahanpääsymenettely tutkijoita varten. Tutkimustaho, joka voisi olla yliopisto tai muu julkinen tai yksityinen tutkimusta suorittava taho ja jonka jäsenvaltio etukäteen hyväksyy, ottaisi vastattavakseen sen selvittämisen, että tutkijalla on riittävät taloudelliset edellytykset ja sairausvakuutus maassa oleskelua varten ja että hän olisi tarpeeksi ansioitunut tutkimustyön harjoittamista varten. Tutkimustaho solmisi maa-

han tulevan tutkijan kanssa vastaanottosopimuksen, jossa tutkimustaho vastaisi siitä, että tutkimustyö on mahdollista suorittaa. Tutkimustaho ottaisi myös taloudellisen vastuun tutkijasta, joka sitoutuisi suorittamaan vastaanottosopimuksessa yksilöidyn tutkimustyön. Vastaanottosopimuksen perusteella jäsenvaltion maahanmuuttoviranomaiset myöntäisivät tutkijalle oleskeluluvan. Maahanmuuttoviranomaisen vastuulla olisi selvittää, että tutkimustaho ja tutkija ovat asianmukaisesti sitoutuneet vastaanottosopimukseen. Viranomaisen tulisi myös selvittää ulkomaalaisen henkilöllisyys, matkustusasiakirjat sekä se, että hän ei olisi uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle tai kansanterveydelle, ja että myöskään tutkimusprojekti ei olisi tällainen

uhka. Oleskelulupahakemus tulisi ratkaista 30 päivän kuluessa sen tekemisestä.

Tutkija voisi oleskelulupansa voimassaoloaikana harjoittaa projektiinsa liittyvää tutkimustoimintaa toisessa jäsenvaltiossa, kun hänellä olisi voimassaoleva matkustusasiakirja eikä hän olisi uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle tai kansanterveydelle. Lisäksi tutkija voisi pyrkiä suoraan toiseen tutkimusprojektiin samassa tai toisessa jäsenvaltiossa, eikä hänen tällöin tarvitsisi hakea oleskelulupaa kotimaastaan käsin. Tutkijoiden maassa oleskelua helpotetaan myös siten, että tutkija voisi tehdä hakemuksen maassa oleskellessaan tai tultuaan maahan esimerkiksi viisumilla.

Komission aloitteeseen sisältyvä ensimmäinen suositus käsittelee tutkijoiden maahanpääsyn helpottamista jo ennen direktiivin hyväksymistä ja toinen suositus koskee viisumisäännök-

siä tutkijan tullessa työhönsä liittyvään kokoukseen.

Valtioneuvoston kanta

Suomi suhtautuu myönteisesti Euroopan unionin jäsenvaltioiden noudattamien maahantulo-sääntöjen ja -käytäntöjen lähentämiseen. Suomi myös kannattaa luvallisesti oleskelevien kolmansien valtioiden kansalaisten aseman ja oikeuksien kehittämistä.

Suomi suhtautuu varovaisemmin ehdotuksen sisältämään hakumenettelyyn, jonka mukaan tutkimustaho ottaa vastattavakseen maahantuloedellytysten tutkimisen ja taloudellisen vastuun kolmannen maan kansalaisesta. Jatkovalmistelussa selvitetään tämän lähestymistavan mahdollisia ongelmia, käytännöllisyyttä ja etuja.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Komission aloitteen taustalla on tavoite tehdä Euroopan unionista nykyistä kilpailukykyisempi ja dynaamisempi osaamistalous. Tähän liittyy Barcelonan Eurooppa-neuvoston asettama tavoite, jonka mukaan kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä unionin jäsenmaiden BKT:stä kolme prosenttia käytettäisiin tutkimukseen ja teknologian kehittämiseen kohdistuviin investointeihin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi Euroopan unioni tarvitsee komission arvion mukaan huomattavan määrän uusia tutkijoita myös unionin ulkopuolelta.

Valiokunta tukee pyrkimyksiä edistää tutkimuksen ja tieteen maailmanlaajuisia yhteistyötä osaamisen ja kilpailukyyn vahvistamiseksi. Tutkijoiden liikkuvuuden parantaminen edistää korkeatasoisten tutkimusryhmien perustamista ja tutkijoiden mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin tutkimusohjelmiin.

Valiokunta pitää direktiiviehdotusta lähtökohdiltaan kannatettavana, mutta suhtautuu direktiivissä ehdotettuun menettelyyn osin kriittisesti. Tutkimustaholle ehdotettu vastuu ja rooli

tiettyjen maahantuloedellytysten selvittämisessä merkitsevät poikkeusta Suomessa voimassa olevaan järjestelmään, jossa maahantuloedellytysten tutkiminen on kaikilta osin viranomais-tehtävä.

Tutkimustaholle ehdotettu taloudellinen vastuu tutkijan oleskelu-, terveydenhoito- ja mahdollisista maastapoistamiskustannuksista on lisäksi huomattavan laaja, ja se saattaa olla omiaan myös vähentämään tutkimusorganisaatioiden halukkuutta kutsua palvelukseensa ulkomaalaisia tutkijoita. Myös taloudellisen vastuun voimassaoloaika — pääsäännön mukaan vuosi vastaanottosopimuksen päättymispäivästä — on pidetty asiantuntijakuulemisessa liian pitkänä.

Jatkovalmistelussa tulee tarkastella myös viranomaisten roolia muun muassa siltä osin, mikä viranomainen suorittaa tutkimustahojen hyväksynnän ja miten tutkimustahon toimintaa seurataan. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota tutkijan käsitteeseen. Tässä suhteessa tutkijadirektiivin ja opiskelijoiden liikkuvuutta koskevan direktiivin väliseen liittymäkohtaan on asiassa

saadun selvityksen perusteella tarpeen kiinnittää vielä huomiota.

Suomessa on tullut toukokuun alusta 2004 voimaan uusi ulkomaalaislaki (301/2004). Laisa on joustavoitettu EU:n ulkopuolelta tulevien tutkijoiden työntekoa koskevia säännöksiä, ja niitä voidaan valiokunnan näkemyksen mukaan pitää monelta osin ulkomaalaisen tutkijan ja hänen työnantajansa kannalta edullisempänä kuin direktiiviehdotuksen mukaista järjestelmää. Ehdotuksen mukaan direktiivi on luonteeltaan minimidirektiivi, eli jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön tai säilyttää kansallisessa lainsäädännössään suotuisampia säännöksiä, kunhan ne täyttävät direktiivin vaatimukset. Asiassa saadun selvityksen perusteella on valiokunnan mielestä kuitenkin aiheellista jatkovalmistelussa vielä

varmistua siitä, että direktiiviehdotuksen mukaiset menettelyt muodostavat kaikilta osin sääntelyn vähimmäistason, joka voidaan kansallisesti ylittää.

Direktiiviehdotuksen mukaisen menettelyn etujen ja ongelmien sekä käytännön sovellettavuuden lisäksi tulee jatkovalmistelussa kiinnittää huomiota ehdotuksen taloudellisiin ja muihin vaikutuksiin.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin huomautuksin.

Helsingissä 11 päivänä kesäkuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Veijo Puhjo /vas
jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Nils-Anders Granvik /r (osittain)
Lasse Hautala /kesk
Rakel Hiltunen /sd
Esko Kurvinen /kok

Lauri Kähkönen /sd
Heli Paasio /sd
Juha Rehula /kesk
Satu Taiveaho /sd
Tapani Tölli /kesk
Ahti Vielma /kok
Tuula Väättäinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.